

DOOSINTEZE

li da je to francusko-nemačka bomba ustvari, ali su Francuzi pokušali da demantuju te vesti ne pokušavajući da uzgred demantuju i sve brojnije vesti o nemačko-francuskom prijateljstvu.

Eh, zapletoh se u politiku, a imao bih toliko da ispričam o Punta Miki, malom studentskom odmaralištu kraj Zadra, o Dubrovniku i Desetim letnjim igrama (koje mi baš nisu ostale u najlepšoj uspomeni, izuzev nezamenljive prirodne scenografije), o Lokrumu i Stradunu, o jedinom boemu-pesniku Beograda koji se odmarao od Bezistana i Kleli pred Gundulićevim spomenikom itd. Ali važnije su se stvari desile kad sam se vratio sa odmora; uostalom, zato sam i isao na odmor.

SOVJETSKA IZLOŽBA U BEOGRADU. — Devetnaest sovjetskih slikara i vajara u paviljonu na Malom Kalemegdanu izložili su sigurno preko 70 svojih radova. Ne da bih se izuzeo od ostalih, ali mi je bilo smešno: ja tu umetnost uopšte nisam razumeo. Sfer koji vozi u ustanovi gde radim izaziva me i kaže: „Ajde kaži jednog ludaka koji to ne bi razumeo” i onda sam se zamislio i utvrdio da upravo ja mnoge stvari, ne baš sve, ali mnoge — uopšte nisam razumeo. Negde su mi pomagali naslovi dela (jedan lepo razvijen momak diže kamen sa zemlje zahvaljujući, i to se zove „Kamen — oružje proletarijata”), a negde me baš to zbunjivalo. I ne pravim se šeret, ozbiljno tvrdim, mnogo štošta nisam razumeo. Pomenuta skulptura J. Sadra lepo je izrađena, ali zašto bi kamen bio oružje proletarijata i zašto bi taj proleter morao da bude onako besprekorno sličan bacatu koplja. Taj vajar je na svoju sreću zastupljen i portretom Gorkog i još nekim radovima; ali ima još jedna njegova skulptura ideološke prirode („U novi život” ili slično) gde jedan praznoglav mlađak nosi zastavu sa petokrakom i još nekim ambemima. Smetalo mi je što je taj mlađak toliko zadovoljan da me nimalo ne uzbudjuje; naprotiv, došlo mi je bilo da ga potsetim da mu se neke devojke smeju. Nisam htio da pravim šale, ali verovatno bi se na takvu primedbu moj nosilac zastave srušio. Izgledao je kao mladi zaneseni regrut, ono što se kod nas kaže „ždrebac”.

I ne bojim se da kažem: najviše su me zbunjivala dela sa krupnim imenima. Jedna slika, boja mi skladnih ni drevnih, zove se „Tvorcii srećnog života”. A tu, pred fabrikom, sede njih dvojice, nisu više ni mladi i sve mi se čini da će on početi da se igra okretanja šibice, „treći stepen dosade”. Dakle depatetizovana situacija koja je lako mogla da se zove „Na starom mestu” ili, ciničnije, „Stari poznanici”.

Bilo je lepo vreme i bilo je lako praviti viceve. Ali je bilo i tužno pošto je tako nešto nemoguće bilo zamisliti, a i ja sam celo vreme mislio kakvi li su tek oni prosečni umetnici i oni najslabije reputacije. Jer na izložbi je samo malo skulptura (Muhina, Vatagin) i još manje platana, čak mnogo manje nego što se može zamisliti, ispod doživljaja koje može da vam u tom pogledu pruži, recimo sovjetski film „Cvrčak”.

Sa druge strane, videvši pre dve godine jednu jugoslovensku izložbu ovakvih razmera, imao sam retko zadovoljstvo da svakog trenutka, bez ijednog traga sumnje — budem srećan u „nacionalnoj superiornosti”.

Nešto posle zatvaranja izložbe, sa Filmskog festivala u Moskvi došlo su vesti da sovjetski kritičari ocenjuju Brižiti Bardo kao „pravi kcer naroda, iskrenu, sposobnu na žrtve”.

KRAJ LETA. — Gledao sam jedan festival filmova na Tašmajdanu (pošto sam propustio festival poezije i Pulu) i video nekoliko filmova. Bilo je izvrsnih za avgustovsko veče, a bila su i dva o kojima treba nešto napisati. Stivensov „Div” sa Džemosom Dinom ima od četiri sata samo dvadeset minuta koji ga podižu blizu vrednosti o kojoj smo slušali i čitali. Ima jedan gvor pianog parvenija (koga igra Din) uz poletnu muziku „Ruža is Teksasa” i radi toga i radi poslednje antirasističke tuče trebalo je sedeti i gledati razvučenu priču. U kojoj veliki umetnik Din uopšte ne sudeluje svojom glumom.

Naš film „Pukotina raja”, radjen prema jednoj konstruisanoj drami (problem: žena mladog lekara pretrpljuje šest abortusa) i sa slabim dijalozima (sreća, na otvorenom prostoru ne čuje se sve) — samo je jedan u nizu doživljaja koje pretrpljujem ovoga leta. Toliko mi je to već dosadilo da sam izmislio ime — „parterna umetnost”. Jer sve to, konacno, i može da se desi, ali gde je tu ruka umetnika, gde su stvaraci. Inače, imate osećanje kao da nezvani prisustvujete kakvom neprijatnom skandalu. Stidite se ne zbog ličnosti koje se tu „prestavljaju”, nego zbog glumača koji se lome ili zbog reditelja koji baš nije morao da dozvoli sebi takav incident sa svojim poštovaocima. Tako sam, nešto docije, pročitao i „Belog čoveka” i mogu reći da „Belu decu” necu citati makar imalo samo pet stranica. Pa to nema smisla! A verujete piscu, i našoj kritici (e naivka!) i šta vam na kraju ostaje — da ne verujete samom sebi!

Iz Kine javljaju da „dalji veliki skok napred” neće biti dugačak koliko je to u prvoj verziji bilo predviđeno. Proveravanja dosadašnjih tačaka balističke krive tog skoka utvrdila su da je statistika bila preterano odana propagandi, mrgodnoj i megalomanskoj. Pa su preostale tačke isplanirane sa izvrsnim realističkim i nebusačkim raspoloženjem. Kineski sistem komunista još uvek se održava, ali uz prilične korektive u (mal) tretiranju ličnosti.

Pred sam kraj leta bio sam u Novom Sadu. Galerija Matice srpske je bila na odmoru pa nismo mogli da je posetimo. Ali smo prolazeći ulicom videli kucu Vujadina Boškova. To je lep primer moderne arhitekture, dostojan da se vidi.

29 i 30 avgusta bio sam na Festivalu graditelja Autoputa. Bilo je zanimljivo videti program koji se sam od sebe selektirao, a koji su doterali Ljuba Tađić i Cole Dečermić, udarnici sa dvomesečnim stažom. U programu je bilo najviše numera zabavne muzike, recitovana je „Opomena” D. Maksimović, ali je bilo i dobre rodoljubive poezije i dobrih recitatora, i skečeva sa akcije. Valjda je festivalu bila namera da prikaže raspoloženje i preokupacije graditelja-srednjoškolaca i studenata. Učinilo mi se da je to — to.

I tako je prošlo još jedno leto.

Mirko MILORADOVIĆ

Antologije već počinju da prave kod nas i pisci globrade kulture; padne čoveku na pamet da se knjiga prosečne debljine može olako napraviti, pa sedne: od ovog dve pesme, od onog tri, i čas posla — antologija gotova. Bili smo svedoci kako je propala Lalićeva i Pupačičeva antologija jugoslovenske posleratne poezije objavljene pod naslovom „Vrata vremena”. Nije se takoreći ni pojavila a već je bila osuđena: nesmotren ukus njenih sastavljača napravio je skup raznorodnih vrednosti bez glave i repa: što se i dalo staviti u antologiju bilo je svakakvim mirodijama prigušeno, da im se ni zadatak ni funkcija nije videla.

Ko god namisli da pravi antologiju nek se prvo opomene ima li prava da drugima sugerira svoje poznavanje i svoj ukus u literaturi. Ako je kritičar desice mu se da se od kraja razotkrice. U Palavestri su se, mislim, posle njegove antologije, razočarali čak i oni koji su imali ma i najviše nade za njega kao kritičara, posle Mihizove „Antologije srpske poezije između dva rata” moglo se videti koliko je on stameno stajao u našoj literaturi. To isto desilo se i Mišiću posle njegove „Antologije srpske poezije”. Ali desilo se da se vidi koliko on stameno stoji u našoj literaturi i koliko stameno izveo od drugih.

Jer je kao antologičar Mišić dosledno izveo svoj teoretski kurs poezije koji se uglavnom svodi, grubo, na jedan stih, odnosno na naslov pesme Laze Kostića koja je po tom stihu i dobila ime — „Medju javom i med snom”. Cela njegova knjiga, podvrgnuta izvredno osetljivom ukusu, bila je istovremeno i skup najboljih pesama sa ovog kulturnog područja jugoslovenske kulture i potvrda njegove teze o fluidnom egzistiraju poezije „medju javom i med snom”. Sa treće strane, ta antologija — najbolja koja do danas imamo — sintetički je povezala i obedinila razne periode i skretanja naše poezije: unistila razlike medju školama i pokretima, napravila, dakle, kapu pod koju su naizgled sasvim različite pesničke ličnosti mogle da stanu i da ne zasmetaju jedna drugoj. Znači: Mišić je uspeo da na čitav isao izvede jednu liniju naše poezije, da, čak i naistružije uzeto, ne izostavi nijednog dobrog pesnika, niti pak ijednu pesmu koja bi bila ravna najboljim u njegovoj Antologiji. Znači isto toliko i to da bi ta antologija morla biti sasvim otvorena i za one koji su se tek posle njenog izlaska formirali u izrazite pesničke ličnosti, jer kad u stogodišnjem postojanju naše poezije nije izostavila ništa što je zbilja antologije bilo vredno, da ne bi izostavila ni ovo što se pojavilo neku godinu kasnije.

Znači, sve u svemu, da kad je Mišić stvarao svoju antologiju, legitimisao se, naravno, i kao kritičar i kao stvaralac, da je preuzeo na sebe ulogu sintetičara koji je ispravio stazu, koji je medju jedne iste obale sabio sve tokove jednog veka naše poezije i, istovremeno, svojim tračnicama, bar za one na koje će uticati, odredio njen hod. Pa ipak, sem gotovo uzgrednih beležaka uz ime svakog pesnika Antologije i veoma oskudnog predgovora koji je više konstatovao punktove antologije, a manje, ili nimalo, rekao o njenom ključu, ostalo nam je da poverujemo u onu Eliarovu rečenicu u prvim redovima tog predgovora koja glasi: „najbolji je izbor pesama onaj koji se pravi za samog sebe”.

Došli smo, dakle dotle, da jedan antologičar ume da napravi, ja mislim — izvrsnu antologiju, a da ne može da je objasni, da čak to i izbegava to da učini.

Postoji jedna kralička naširoko i svuda prihvaćena: da su teorije u literaturi jalova stvar, ili onako, po srpski rečeno, — mlaćenje prazne slame. Posle bezbrojnih škola i pokreta koji su se javili u stoleću iza nas i posle propasti svih njihovih teoretskih normi, razumljivo je, naravno, što u teorije niko ne veruje i što gleda da ih se okani. Ali, činjenica je i ovo: da sve teorije i sve teoretske norme tih škola u njihovoj apsolutnosti bile su jednostrane i isključive i da je svaka od njih imala zрно svoje istine, a činjenica je i da se do sada, kao

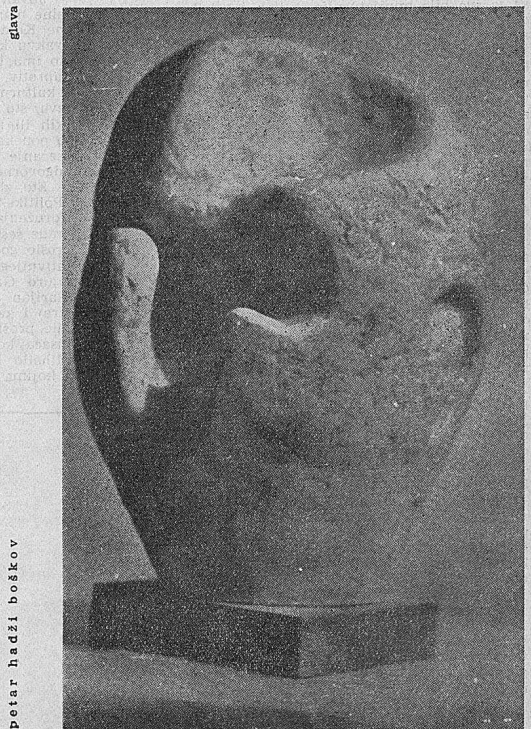
u slučaju Mišić, uspeo jednim sluhom i ukusom, odzgo, „sa vina budućnosti” sve to skupiti, objudiniti, iz svega toga izvuci onaj suštinski doprinos koji je poeziju bitan, najbitniji. Postoji dakle strah od teorija, uostalom opravdan, potekao još iz nedavno prošlog vremena kad su one svojom isključivošću, i kod nas i u svetu, zaprećivale vidike, pa često i od belog pravile crno. U ovom trenutku, zbog toga, može se sa priličnom lakoćom stanje u literaturi uporediti sa predmarksističkim stanjem u filozofiji: kad svi filozofski sistemi — šematski i grubo uzet — bili jednostrani i po svojim dejstvima neprihvatljivi, utopljeni medju granice prisilno formiranih sistema koji su i porred svih istina uskoogrudo doneti bili uglavnom netačni, nenaučni mrtvi. Trebalo je da Marks i Engels saberu pozitivne strane filozofskih, socioloških, ekonomskih saznanja i da ih jednom naučnom podlogom podignu do teorije dijalektičkog materijalizma pa da se posle toga pregledno vidi slika istorijskih nužnih vidova mišljenja sa svim manama i elementim odgovornima na trenutne potrebe vremena. Vreme je bilo sazrelo za jedan takav plod.

Što se u estetici u tom pogledu kasni za ceo vek, normalno je. Uslovi za preobraćanje društvene baze trebalo je i moralo je da sazru pre od uslova koji bi nadgradnju materala da se menja. Moglo se marksistički gledati na razvoj društva i sveukupnost društvenih odnosa pošto je postojala klasa kojoj je marksistički pogled na svet jedino pripadao. Ali se nije mogla stvoriti estetika sa pozicija te klase iz prostog razloga što njena ideologija nije i vladajuća ideologija društva u kome živi, što se umetnost ne može graditi na njenoj goljoj ideologiji. Da bi se u potpunosti sagledao proces ostvarivanja umetničkih dela, da bi se proniclo u tajne umetnosti, potrebno je u svakom slučaju izabrati tačku sa koje bi se njen razvitak u potpunosti video i da bi se videli elementi od kojih se umetnička dela grade. A ta tačka nije se mogla olako izabrati pre nego što prodju vozovi književnih škola i pokreta, pre nego što se u paraloj društvenog i umetničkog razvoja ne sagleda u retrospektivi niz faktora koji su zbunjivali, dezorijentisali, vraćali na pravi put. Dok se ne sagleda, dakle, šta je to suštinski umetničko što traje vekovima uprkos svih promena, šta je kod njega postojano a šta promen-

ljivo, gde se i kad gube konci, a gde se pojavljuju reakcije u ipak kontinuiranoj liniji razvoja.

Šta bi se desilo kad bi jedan čovek zaseo, pa na pesmama jedne antologije, kakva je — da opet potlaskam — Mišićeva, počeo da u obliku zaključaka stvara teoretske norme? Da li bi otkrio u svima pesmama neki zajednički kvalitet ili nekoliko kvaliteta koji se uzajamno prožimaju i nadopunjavaju? Zar ono što sluh može da oseti ne može da bude rečima iskazano, zar se to ne može obrazložiti, izreći? Ako je umetnik „vrhovni Naučnik”, kao što je tvrdio Rembo, pesnik koji je naučnom tačnošću postizavao poetske efekte, ako se velike pesme zbilja onako stvaraju kao što je Po ispričao o stvaranju svog „Gavrana”, nije li to putokaz za ulazak u mehanizam tog „naučnog”, proračunatog rukovodjenja pri stvaranju poezije? Toliko je dosad nakupilo najrazličitijih književnih dela iz najrazličitijih sredina i istorijskih perioda da je već, mislim, moguće makar i po cenu beskrajinj analiza učiti u trag onom suštastvenom umetničkom što je u svakom od tih dela zastupljeno, onim nekoliko suštastvenim elementima na kojima su suštastveni delo počiva. Jer, kao što kazah malo pre vreme je toliko bar sazrelo da ne mora više da se gleda iz aspekta samo jedne škole ili jednog pokreta, nego sa mnogo uzdignutih visina, sa kojih može pojednako jasno da se vidi i doživljuje pesnički dah despotičke Stevana Lazarevića, Džora Držića i Milana Dedinca, na primer. Izvanredno osetljive sonde po tako ogromnim vremenskim distancama nužno bi morale da odele efemerno od stameno, plaćanje duga vremenu, modi i zabludama, od probijanja ličnih intenziteta.

Ko danas sa mirnoćom nezagrizenog estete čita celokupnog Lazu Kostića mora nedoljivo da pomisli da je taj pesnik ume upravo rođen da piše pesme ravne onoj njegovoj božanstvenoj „Santa Maria della Salute”, jednoj od najboljih koje je prošli vek upušte dao, ili onoj drugoj, isto tako lepo tkanoj — „Medju javom i med snom”, ili onoj iz „Maksima Crnojevića” koja počinje sa „Ej pusto more! Ej pusti valii!” a da ih, takvih, nije mnogo napisao zato što on, građanin i rođoljub Laza Kostić, svesno nije mogao ni da zamisli da mu je to ka književnoj budućnosti jedini put. Ali je zato jedan drugi talenat, jedna druga ogromnost naše li’ature, Mjilan Dedinac, gotovo jednu celu de-

glava

Dobar hadzi boškova

belu knjigu napunio najčistijom poezijom, vrlo dobro znajući šta je poezija i kako se ona pravi. To isto tako dobro, u svojim granicama, znaju i tri najveća majstora našeg savremenog pera: Krleža, Andrić i Davičo, i svako od njih na svojim teoretskim osnovama — Krleža na istinitosti i intenzitetu, Andrić na čovekovim sklonostima ka ponornom, biblijski ponornom a Davičo na „nevinosti reči“ i intenzitetu — gradi literaturu dostojnu da stane među izabrana dela bilo kog naroda.

Ne, niko ne može da ustvrdi da se najveći, najbolji deo literature ne pravi na strogo „matematički“ određenim osoncima. Tolstoj da to nije osećao ne bi toliko puta preradjivao svoja dela, ne bi toliko vremena odlagao početak rada na „Ani Karenjnoj“ da nije čekao da sudbine koje je uzeo u jednacini svog romana ne budu imale prirodno razrešenje. Pa čak i Isidora Sekulić, koja je doslovno verovala da naučnost i računica u stvaranju života i stvaranju umetnosti nemaju mnogo udela, bila je matematičar, naučnik, kabinetski radnik i matematičkom je tačnošću umela da svede rečenicu na elementarne delove reči koje bi pri drugačijem rasporedu skoro sigurno bile i banalne i bezukusne. Pa je i čitav pojam o svom esejističkom rangu uspeła da stvori tačnostima u povezivanju reči i rečenica i eliminisanju sklopova koje bi svaki manje iskusen pisac upotrebio. Kratost svog stila i svog teksta uspeła je da postigne tim svojim znanjem o meri i efektu, tim tačnostima koje je od drugih naučila i poznavanjem duha našeg naroda i našeg jezika u čiju je suštinu ušla spoznajnim, empiričkim putem, a ne otkrovenjem.

Uverenje, dakle, koje je i posle iskustva bezbrojnih pisaca u uspesima postignutim na vlastitim teoretskim normama, da su sve teorije besmislene, što znači i parcijalna saznanja, i da na njih ne treba ni okretati glavu, potseća najviše na tvrdnju francuskog mislioca-skeptika Bleza Paskala, iskazanu ovom rečenicom: „Svi pokušaji uma završavaju se time što on postaje svestan toga da postoji beskonačan broj stvari koje previšavaju njegovo shvatanje. Ako on ne postaje svestan toga, onda to znači samo jedno: da je on slab“ — što bi u našem slučaju doslovno značilo ovo: ko se ni do danas nije uverio da su teorije jalova stvar i da je pogotovu jalova stvar ambicija da se napravi jedna sveobuhvatna teorija koja može da objašnjava podjednako psalme Davidove i pesme Davičove, taj je maloumnik! Jeste, — ali i pored toga što je to Paskal rekao, čovek nije prestao da veruje da se ipak mnogo može saznati, pa se iz te neposlušnosti prema Paskalu javio čitav niz filozofa, pa su se javili i Marks i Engels i na njihovim saznanjima pravile su se revolucije

Ako ništa drugo, pokušaj da se spoznaju norme koje bi važile za najveći broj književnih dela, uzdrmao bi vladajući društveni ukus: materao bi pre svega bar jedan broj sticajnih okolnosti materanih među nezalimice i literarnu opoziciju da oseće umetnost i da se bori za nju; pomirio bi vremenom karakter društvenog ukusa i pored snobova možda čak i pridobio najzagriženije protivnike istinske kulture i valjda bi — s ovim može da se računa — najzad bile izbegnute te silne gužve i ti tabori, i ta podnećanja i te insinacije i ta mržnja, ako se ne bi pujavili novi vidovi skretanja, što je u literaturi daleko manje pogubno nego u društvu.

Jer taj društveni ukus na nivou, ta „dijalektika antologiskih vrednosti“ ne bi valjda dozvolila snažnom i visprenom Stanišlavu Simiću da na početku „Pripomeni“ svoje pesničke knjige „Gnjevi i pjev“ podje recimo od ovakvog stava: „Poezija nije životopis, nego duševne i duhovne iskre iz života koje taj život ponegdje rasvijetle ili samo osvijetle“, i na tome napravi celu knjigu ne mnogo dobrih pesama. Taj društveni ukus bi naterao gomile literata koji na osnovu nekrštenih teorija prave jako loše stvari, da ih se okanu ili da teže za nečim pristojnijim i da ne pripitomljavaju uporno mrtvorodjenčad na dojkmama umetnosti.

Petar MILOSAVLJEVIĆ

dragutin avramovski

borba bikova

SVETA ZEMLJA

(zapsi jednog prostranstva)

Daleko si već ptico. Već te stiči ne mogu.

Sombor

Provincija. Pena izgubljenog vremena. Ona. Car pronađenog vremena. Smisao jedne nove životnosti. Ovog trenutka.

„Gradska ukopno preduzeće“. Velika žuta zgrada sa crnim crepom. Na krovu su se sticale beskrayne telefonske i telegrafске žice, kao da je centralna prijavnica za sve mrtvace sveta. Dok sam gledao te žice činilo mi se da baš toga trenutka nekoliko glasova mrtve gospođe stižu kroz etar centralnoj telefonistkinji. Ona sedi negde u podrumu gde mesto stakla na malim prozorskim otvorima stoje debelo odlivene rešetke, grubo i čvrsto zamalterisane u zidu.

— Džo, nemoj da voliš mnogo Sejna!
— A zašto, mama?
— Otići će Sejn jednog dana i onda će ti biti mnogo teško.

(„Sejn“)

Na pruži Bgd.—Sarajevo (Kakani)

Putovanje. Zahvatila me je neka tiha groznica za prostorima, za odlascima u nepoznate predele i gradove. Evo, putujem prvi put u Bosnu, u njeno srce. Sarajevo. Hoću li osetiti tamo svu onu raniju čar priželjkivanja da se ode, da se doživi puls jednog nepoznatog grada?

Postoji samo strah da se stranac ne zaisiti nepoznatog predela za kratko vreme, da mu sve postane odjednom neinteresantno — i da ne pobegne iz tog okvira.

Sarajevo

Sarajevo. Skriveno srce medj brdima.

Travnik. Podne

Tako je mnogo tog turskog groblja posejano po ovoj lepoj i surovj zemlji. Pored puteva, pred pruga, u dvorištima, na brdima, u poljima, u voćnjacima, pored džamija, u šumama, u srcima ljudi... gde god podješ gleda te iskrivljen od vremena okrugli nadgrobni kamen. Gleda te svojim očima proteklog mislioca.

Pomislih ovog trenutka na „Stub sećanja“. Ali ovo kamenje je tu kao da bi odvrtilo Bosanca da misli na vreme koje se pomaklo ondoda. Kao da je svaki od tih kamenova sam sebi suprotnost: kao da je svaki od njih ovde da bi bio stub nesećanja.

Tajna jednog cveta iz Bosne.

Rakovica

U mojoj sobi moći ćes da pronadješ vrata do moga srca.

Ostani zauvek zbogom na toj maloj provinciskoj stanici.

Rakovica. Popodne.

Vreme koje ne postoji. To je nedelja popodne. Izmedju 14 i 18 časova.

Rakovica. Uveče.

Što plačeš mala carice, ljubavi moje ljubavi.

Beleška o odlasku: „Ipak si ti onaj koji odlazi“. „Bacićeš se na zabranjena pića“.

„Živeo je u belim mudrim knjigama i tražio pravdu“. David. David. David.

Otputovati. Ne znači li to napustiti jednog sebe za ljubav nekog drugog sebe, koji u ovom trenutku još uvek ne postoji.

A onaj SERGIJE neće nikada pokazati svoje pravo lice, jer se nikada ne nalazi ni u jednom zbivanju u kome bi za to postojala mogućnost.

Kasno uveče

Vračajući se u kasne sate, obično subotom i nedeljom, na tramvajskoj stanici T. pela bi se rulja u kola. Mladici, devojke, parovi, sami, društva, nedruštva, ucveljeni, zaljubljeni, bokseri, šegrti, lepotani, praznoglavci, sportisti, tudjinci, kurve, kuvarice, gimnazistkinje, gimnazijalci, studenti, fubaleri, činovnici, radnici, — besprimerni redovi onih koji tragaju, ne znajući ni sami, za nečim ne toliko izmišljenim i veštačkim, koliko su oni dali tome takav smisao. Tu su bili: Olivera, Branka, Dragica, Djura, „Babura“, Krca, Milante, Jelica, Helena i njena sestra, Matilda, Dušica, Vera, Verica, Cana, Anka, Olga, Slavica, Djurdja, ponekad i Lota sa izvesnim medicinarom iz Leskovca, zatim, Boba, Soca, Jefta, Toma, Sveta, Lonja, Guta, Siško, Faja, Bata, Mrle, Stari, Gile, Volf, Gurman, Ciciko, Zoran, Aca Piroćanac, Vesa, Lazica, Pećkar, Slavko, Mića, Vojta, Kića, Džambolaja, Zila, Minhaufen, Beli, Rajko, Čigga, Ranko, Vule, Glavonja, Drugar i mnogo drugih drugara...

Vetrovi koji su se pomirili sa svojom sudbinom da budu u većitom zaokretu.

NAKNADNO UBAČENO

— Otputovati, rekao mi je prijatelj. Viđećeš, proći će te strah od života.

Ali moj prijatelj je otputovao, on je imao prilike za to, a ja sam ostao tu gde sam mu pre izvesnog vremena odobravao da je stvarno potrebno otputovati.

Odjednom, tako odjednom i neverovatno si se stvorila tu. Izbrisala sve tamno i teško u meni. Jedan detinji i snežan osmeh ti je svetleo na usnama.

Moć nemirnih voda.

Zlatibor

Žuta ona bezbožno gusta trava i sunce u kosim linijama se gruni. Gde su naša deca, svetla noći tamna noći?

R. Uveče

Došao sam kao stranac u taj dom i kao stranac ć. otići. Sve stvari počinjale su biti tužne već od prvog postojanja u njemu. Taj dom je mirisao na nešto što će se uništiti, na vodu koja će usahnuti u krečnjačkim predelima. Već sam video onu dragu mi stariju, onu što je majka, koja se sakrila od sveta i plače izmedju četiri zida. Neka plače jer i meni je zaisista tužno.

Dok si mirna ko zemlja kad se hladi. Dok si mirna u belom svome snu.

Tek samu krunu praha, tek zlato moga slona kome ustupka nema.

Koprivnica

Celu noć magle i vlažni nestvarni horizonti. Prostor je tajna slast koja se ne može saznati. U kupeu II, klase Orijenta: blesavo govornjivi Slovenac (nagovarao ceo kupe da pevaju sa njim zajedno), poručnik iz Kragujevca — dobroćudni čovek koji se stalno smeška, jedan Italijan, neki seljak koji nije skidao ni šešir ni kaput sa sebe iako je bilo jako zagrejano u kupeu, dve sestre koje su samo ćutale i tek na svakih pedeset kilometara izmenjivale po dve reči.

Ujutru sam zadržao. Mala čekaonica Dugog Sela. Smrdljiva i naguvana. Seljaci, građani, provincijalci, vojnici, deca, smrdljivci. Izuvene noge.

Koprivnički voz. Rano jutro. Vetar od nekud naletao. Bez sna. Umoran. Sivo svetlo dana.

Pušio. Lepe šume koje se bakrene. Jedna ververica uz prugu, u šumi šunjala se.

Božidar TIMOTIJEVIĆ

